

SVEUČILIŠTE J.J.STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI U OSIJEKU

Sanja Spišić

Uloga dječje knjižnice u razvoju čitalačke pismenosti

DIPLOMSKI RAD

Osijek, rujan 2016.

SVEUČILIŠTE J.J.STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI U OSIJEKU
Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni učiteljski studij

Uloga dječje knjižnice u razvoju čitalačke pismenosti
DIPLOMSKI RAD

Predmet: Metodika hrvatskoga jezika

Mentor: doc. dr. sc. Valentina Majdenić

Studentica: Sanja Spišić

Matični broj: 2147

Modul: Razvojni (A)

Osijek, rujan 2016.

SAŽETAK

Knjižnica pospješuje komunikacijske procese u društvu te istražuje korisničke potrebe za informacijama i literaturom. Dječje knjižnice djeluju kao mreža, posjeduju prostor i programe, zbirke, kompetentne dječje knjižničare čime imaju jednu od najznačajnijih uloga u razvoju i promociji čitalačke pismenosti. Pismenost, kao i čitanje, predstavlja temeljni proces u razvoju pojedinca i određuje u kojoj će mjeri sposobnost pojedinca k uspješnom snalaženju u mnoštvu informacija biti naučeno. Temeljem toga da je čitanje s užitkom osnova za razvoj čitatelja, knjižnice od najranije dobi proučavaju, istražuju, razmjenjuju, prilagođavaju, znanja, iskustva i načine djelovanja u istraživanju čitatelja, poticanju čitanja, stvaranju navika čitanja i razvijanju ljubavi prema čitanju. Razvoju čitalačke pismenosti prethodi razvoj samog procesa čitanja, gdje su od iznimne važnosti predčitačke vještine koje su prema autorici Čudina-Obradović opisane u radu. Istraživanja u Hrvatskoj pokazala su kako su knjižnice u visokom postotku jedne od institucija u koje roditelji imaju povjerenje, a prema namjeni i sadržaju knjižničkog fonda razlikujemo nacionalnu, narodnu, školsku, sveučilišnu, visokoškolsku, općeznanstvenu te specijalnu knjižnicu. U ovome radu naglasak je stavljen na narodne i školske knjižnice te njihov o međusobno nadopunjavanje u cjelokupnom procesu razvoja čitalačke pismenosti.

Ključne riječi: knjižnica, dječje knjižnice, pismenost, čitanje, razvoj čitalačke pismenosti, narodna knjižnica, školska knjižnica

SUMMARY

The library advances communicational processes within the society and explores the user's need for information and literature. Children's libraries operate as a network, which includes the space, programs, anthologies, competent children librarians, thus having one of the most significant roles in the advancement and promotion of reading literacy. Literacy, as well as reading, is a fundamental process in the development of an individual and determines the extent to which an individual will acquire the ability to successfully manage himself in a wealth of information. Based on the premise that reading with pleasure is the basis for further development of the reader, libraries study, investigate, exchange and adapt knowledge, experience and ways in which to investigate the reader, and from an early age on try to encourage reading, create a habit of reading and facilitate the development of a love for reading in young readers. Developing reading literacy is preceded by the development of the reading process, in which, according to author Čudina-Obradović, building blocks of literacy are of great importance and will thus be discussed in this paper. Research in Croatia has shown that one of the institutions most trusted by parents in high percentage are libraries, which can be distinguished according to the purpose and content of their library fund – national, public, school, university, higher educational, general scientific, and special libraries. In this paper, the emphasis will be placed on public and school libraries and their mutual complementarity in the overall process of reading literacy development.

Key words: library, children's library, literacy, reading, reading literacy development, public library, school library

SADRŽAJ

1. UVOD	7
2. PISMENOST I ČITANJE	9
2.1. Pojam pismenosti	9
2.2. Čitalačka pismenost	10
2.2.1. Razvoj vještine čitanja.....	11
2.2.2. Vrste čitanja i čitatelja	12
2.3. Pismenost 21. stoljeća	13
3. KNJIŽNICE KAO POSREDNICE ZNANJA	15
3.1. Vrste knjižnica	15
3.2. Uloga i cilj knjižnica	15
3.3. Utjecaj narodne knjižnice na pismenost.....	17
3.4. Odnos školske i narodne knjižnice.....	18
4. DJEČJE KNJIŽNICE I RAZVOJ ČITALAČKE PISMENOSTI.....	20
4.1. Ciljevi i zadaće dječje knjižnice.....	20
4.2. Izazovi tehnološkog napretka u razvoju dječjih knjižnica	22
4.3. Razvoj interesa prema čitanju	23
4.3.1. Uloga roditelja	24
4.3.2. Uloga stručnog kadra.....	25
5. ZAKLJUČAK	27
LITERATURA	29

1. UVOD

Različiti su izvori informacija s kojima se susrećemo od najranije dobi i koje usvajamo tijekom cijeloga života. Pismenost, kao i čitanje, predstavlja temeljni proces u razvoju pojedinca i određuje u kojoj će mjeri sposobnost pojedinca k uspješnom snalaženju u mnoštvu informacija biti naučeno. Pismenost se u okviru knjižnice kao pružatelja informacija pokazala kroz usklađenost knjige, čitatelja i pismenosti. Ona treba uživati jednaka prava prema svima, prema odraslima i djeci, te voditi brigu o prostoru, fondu informacija i načinu pružanja istih.

Postoje različite vrste pismenosti, kao i različite vrste čitanja i čitatelja, no sama čitalačka pismenost može se svesti u okviru jedne definicije. Prema Organizaciji za ekonomsku suradnju i razvoj (Organization for economic Cooperation and development – OECD) čitalačka pismenost definirana je kao „razumijevanje, korištenje i razmišljanje o pročitanim tekstovima u svrhu postizanja vlastitih ciljeva, razvoja znanja i potencijala te sudjelovanja u društvu.“ (PISA, 2009:8). Prema tome, knjižnica čini integrirani dio koji znatno utječe na samu kulturu čitanja i to kroz osmišljene radionice, promocije koje zadovoljavaju čitateljske potrebe, ali i interese šire društvene zajednice. Razvoju čitalačke pismenosti prethodi razvoj samog procesa čitanja, gdje su od iznimne važnosti predčitačke vještine koje se prema autorici Čudina-Obradović donose se na 3 aspekta svjesnosti o pisanom jeziku – funkcija pisanog jezika, tehničke karakteristike pisma i procese i tehnike čitanja.

Istraživanja u Hrvatskoj pokazala su kako su knjižnice u visokom postotku jedne od institucija u koje roditelji imaju povjerenje, a prema namjeni i sadržaju knjižničnog fonda razlikujemo nacionalnu, narodnu, školsku, sveučilišnu, visokoškolsku, općeznanstvenu te specijalnu knjižnicu. Značajno je napomenuti kako se u okviru svake od njih susrećemo sa sličnim izazovima i pojavama poput raznopismenosti 21. stoljeća, naglog širenja informacijske pismenosti i nezainteresiranosti za knjižnični fond uopće.

Naglasak na ovom diplomskom radu stavlja se na narodne i školske knjižnice i njihov (ne)moguć međuodnos. Prikazana su obilježja oba tipa knjižnica, a glavna se razlika pronalazi u namjeni. Naime, školska knjižnica usko je vezana za informiranje školskog kadra i učenika škola, dok narodna knjižnica cilja na sveukupnu populaciju, čime je

važna integracija odnosa roditelj-knjižnica, roditelj-dijete i roditelj-knjižničar. Knjižnice kao posrednice znanja imaju značajnu ulogu u oblikovanju pismenog karaktera svakog djeteta, a u samom zaključku rada nastoji se prikazati možemo li stajati iza tvrdnje kako dječje knjižnice imaju jednu od najvećih uloga u razvoju i oblikovanju dječje čitalačke pismenosti.

2. PISMENOST I ČITANJE

Pismenost i čitanje temeljni su procesi važni za osobni razvoj pojedinca. Kontinuirano učenje, usavršavanje, interpretacija, procjena i brojni drugi procesi u pristupanju tiskanom i pisanom tekstu pokazuje u kojoj mjeri pojedinac kontinuirano uči sukladno postavljenim ciljevima. Od najranije dobi susrećemo se s različitim izvorima informacija koje, ako ih znamo iskoristiti, unapređuju kvalitetu života i omogućavaju stalno učenje, kao i ovladavanje različitim vještinama, sposobnostima i znanjima. Djetetov um nazivamo često „spužvom“ jer je sposobno upiti sve što ih okružuje. Tako se spontano, ali i pravovremenim djelovanjem okoline oblikuje dječja radoznalost i stvara pismenost iskoristiva za budućnost.

2.1. Pojam pismenosti

Pismenost se definira kao “vještina prepoznavanja, razumijevanja, interpretiranja, stvaranja, prenošenja, vrednovanja i korištenja tiskanih i pisanih materijala u različitim kontekstima. Ona podrazumijeva kontinuirano učenje koje osobama omogućava postizanje njihovih ciljeva, razvijanje znanja i potencijala te ravnopravno sudjelovanje u lokalnoj zajednici i širem društvu.”(UNESCO, 2004:14) Prema istraživanju koje su proveli IFLA, Međunarodna čitateljska udruga (International Reading Association – IRA) i Centar za primijenjenu lingvistiku SAD-a (U.S. Center for Applied Linguistics – CAL) kultura pismenosti iskazala se kroz podržavajuću okolinu u kojoj se pismenost primjenjuje u praksi i potiče čitanje/pisanje. Pismenost se u društvu pokazala kao usklađenost knjige, čitatelja i pismenosti, a knjižnica je dio koji znatno utječe na samu kulturu čitanja i to kroz osmišljene radionice, promocije koje zadovoljavaju čitateljske potrebe, ali i interese šire društvene zajednice. (IFLA, 2007) Pismenost pojedinca odlikuje se načinima na koje pojedinac usvaja i prenosi informacije zajednice i to posredovanjem različitih medija. Sveukupnost navika, stavova i interesa o čitanju vrijedan su resurs u procjeni i ostvarivanju suvremenih obrazovnih ciljeva i upravo tu knjižnice imaju veliku ulogu u opismenjavanju korisnika.

Danas se krovnom drži informacijska pismenost jer se ona kao takva odnosi na pitanje pristupa informacijama, a upravo današnja raznovrsnost kulturnog, medijskog i informacijskog svijeta zahtjeva smisljeno procesuiranje i vrednovanje postojećih

informacija. Isto tako, bez osnovne vještine komunikacije s pisanim tekstom, medijsko okruženje nema prevelikog smisla. Američko udruženje knjižničara (ALA) 1989. godine usustavilo je definiciju kojom je „informatički pismena osoba je ona koja zna kako učiti jer zna kako je znanje organizirano, kako pronaći informacije i kako ih koristiti na svima razumljiv način“¹

2.2. Čitalačka pismenost

Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (Organization for economic Cooperation and development – OECD) definira čitalačku pismenost kao „razumijevanje, korištenje i razmišljanje o pročitanim tekstovima u svrhu postizanja vlastitih ciljeva, razvoja znanja i potencijala te sudjelovanja u društvu.“ (PISA, 2009:8)

Bežen (2016:10) čitanje najkraće određuje kao: „Dešifriranje pisma i razumijevanje napisanoga.“ Grossman tečno čitanje definira kao: „Brz, učinkovit, interaktivan, strateški i fleksibilan jezični proces koji procjenjuje i koji je usmjeren prema cilju razumijevanja i učenja.“ (Grossman u Kuvač-Levačić, 2016:4) Činjenica koja podržava višeslojnost procesa čitanja je ta da čitatelj istodobno prima, fokusira, analizira rečenicu na podatke, utvrđuje značenje, provjerava podatke s obzirom na cilj, kontekst i primjerenost zaključka te pritom ne propušta dvosmislenost, moguće pogreške i kritičko promišljanje. Nikčević-Milković (2016:8) naglašava kako je „čitanje aktivan, samoregulacijski proces u kojemu čitatelj postavlja ciljeve, nadgleda, regulira i kontrolira vlastite misli dok čita, potom regulira motivaciju i ponašanje prilikom čitanja vođeno unaprijed postavljenim ciljevima, kao i obilježjima okruženja u kojem se čitanje odvija.“ Kada se osvrnemo na pogled prema čitanju kroz prošlo stoljeće, možemo uočiti jednosmjernost u definiranju samog čina čitanja i to samo kroz interakciju čitatelja i teksta. Interdisciplinarni pristup više je nego poželjan, i to sa stajališta pedagogije, psihologije, teorije književnosti, lingvistike, kulture i sl.

Rezultati PISA projekta pokazali su da su „angažman u čitateljskim aktivnostima te primjena djelotvornih strategija učenja preduvjet dobrom postignuću u čitateljskoj

1 Presidential Committee on Information Literacy: Final Report. URL: <http://www.ala.org/acrl/publications/whitepapers/presidential> (2016-04-13)

pismenosti“ koji podrazumijeva ne samo znanja i sposobnosti nego i motivaciju, stavove i čitateljske navike. (PISA, 2009:66)

2.2.1. Razvoj vještine čitanja

Kako bi dijete uopće usvojilo i razumjelo proces čitanja, od najranijeg djetinjstva mora razvijati preduvjete za čitanje. Usvajanje spomenutih vještina otvara put djetetu prema svim oblicima usvajanja znanja u životu. Predčitačke vještine donose se na 3 aspekta svjesnosti o pisanom jeziku (Čudina-Obradović, 2003):

- funkciju pisanog jezika – dijete s 2 ili 3 godine zamjećuje da netko nešto piše ili čita, svjesno je da iz pisanoga teksta proizlazi poruka i da riječi imaju određeno značenje
- tehničke karakteristike pisma – između 4. i 5. godine osvješćuju se pojmovi o pismu, dijete shvaća da su riječi u pismu zasebne vizualne jedinice; u ovoj fazi javlja se i osviještenost za glasovne strukture riječi, najprije kao prepoznavanje rime, a kasnije i kao prepoznavanje prvoga glasa u riječi
- procese i tehnike čitanja – između 5. i 6. godine zamjećivanje glasovne strukture riječi je poboljšano, dijete rastavlja riječi na glasove i uživa u rimama – ta je svijest osnova za razvoj čitanja.

Čitačke vještine javljaju se nakon što su usvojene predčitačke vještine – između 7. i 8. godine, ali i ranije, i odnose se na primjenu abecednog načela. Nakon što abecedno načelo postane automatizirano, usvajaju se nove čitačke vještine (prepoznavanje velikih i malih slova, semantičko i sintaktičko znanje te pravopisne norme). (Čudina-Obradović, 2003) Osnovna svrha složene vještine čitanja jest razumijevanje pročitanog, odnosno konstrukcija značenja prema informacijama iz teksta. Razumijevanje pri čitanju složen je zadatak koji ovisi o raznim automatskim i strategijskim kognitivnim procesima. (Cain, Oakill, Bryant u Rončević Zubković, 2004)

2.2.2. Vrste čitanja i čitatelja

Prema studiji njemačkog pedagoga Hansa Eberhardta Gierhla, Kordigel ističe interdisciplinarnost u njegovoj podjeli čitanja na informacijsko, evazivno, kognitivno i literarno, čije značajke govore sljedeće:

- informacijsko (informativno) čitanje: tekstovi televizijskog programa, kuharskih receptat i sl.
- evazivno čitanje: kada se želimo maknuti iz svijet u kojem živimo i barem u mašti proživjeti željeno
- kognitivno čitanje: kojim nastojimo spoznati svijet i njegove zakonitosti, a spoznaje urediti u smislen i logičan pogled na svijet
- literarno čitanje: nastojimo pronaći smisao života i prijeći granice svoje realne egzistencije. (Kordigel u Kuvač-Levačić, 2016:4).

Kuvač-Levačić se poziva na Gierhla i u definiranju tzv. „čistog tipa čitatelja“ i sređivanja same tipologije. Tipologija je u ovom smislu pokušaj sređivanja sličnih bihevioralnih uzoraka i reakcija na tekst i kao takva nije obvezna i potpun, ali puno pomaže u analizi čitateljskih navika i razumijevanju razvojnih posebnosti procesa čitanja. Prema Gierhlu postoje četiri tipa čitatelja (Kuvač-Levačić, 2016:4):

- funkcionalno-pragmatični: u tiskanoj riječi ne traži nikakve posebne vrijednosti, bilo estetske ili kakve druge; znaju čitati, no često ne izlaze iz okvira čitanja tiska ili literature svoje struke
- emocionalno-fantastički: literatura je izvor čuvstvenih doživljaja; evazivan način čitanja koji zadovoljstvo pronalazi u zabavnoj i trivijalnoj fantastičnoj literaturi ili emocionalno u pjesmama, no samo djelo kao jezična umjetnina ih ne zanima.
- racionalno-intelektualni: uz čitanje intenzivno razmišlja i traži egzaktne spoznaje u želji da da pisanu riječ kritički izvaže te stvori jasne predodžbe i logičnu sliku o problemu; bira većinom diskurzivne i neknjiževne tekstove te se teško oduševljava.
- literarni čitatelj: ne čita zbog mode ili postizanja uspjeh već književni tekst doživljava kao cjelinu, sadržajnu i stilsku; razmjerno rijetki.

Jelušić (2005) se osvrnuo i na stanje knjige i čitanja u Finskoj. Finci se s razlogom mogu uzeti kao uzor te se njihova iskustva mogu smatrati relevantnima za izradu preporuka. Nizozemci u sklopu praćenja kulture čitanja prate u kretanje čitalačkih navika kako bi pojasnili postojanje određenih stereotipa (čitanje umjesto gledanja televizije i obrnuto).

2.3. Pismenost 21. stoljeća

Ulaskom u 21. stoljeće došli smo do novih oblika čitateljske pismenosti gdje se vizualnoj pismenosti pridaje velika pozornost zbog potrebe za čestom percepcijom vizualnih podataka u multimedijским tekstovima. Plevnik (2016:16) digitalno čitanje karakterizira kao “rezultat performansi korištenoga medijskog uređaja, jer je u funkciji cjelovitog odnosa čitatelja prema mediju u kojem se čita.” Dinamičnost i stalna interaktivnost prema svijetu interneta dovodi do pojave malih odlomaka, a čitatelj je onaj korisnik koji čita višesmjerno i multilinearно. Drugim riječima, nalik na računalnu igru, čitatelj uranja u tekst i pomiruje iskustva linearnog čitanja i izazove elektroničkog prostora. Interaktivni prostor digitalnom čitatelju ograničava, ali i proširuje pažnju - čime dolazimo do zaključka kako je digitalno čitanje nad knjiškim ono koje zahtjeva puno veću odgovornost. Istraživanja kojima se psihologija danas bavi u području čitanja bave se:

- novim i starim definicijama procesa čitanja
- važnim otkrićima u čitanju i učenju u području kognitivnih znanosti
- karakteristikama lošeg i uspješnog čitatelja
- karakteristikama uspješnih okruženja za poučavanje i učenje

Naglašena važnost i riječi i slike govori i o važnosti razvoja posebnih metakognitivnih strategija - čime raznopismenost uključuje podjednako i tradicionalnu i suvremenu čitateljsku pismenost. Istraživanje čitanja i koncepata vezanih uz čitalačku pismenost u 21. stoljeću dobilo je na značaju s pojavom novog vizualnog okruženja i snažnim prodorom informacijskih tehnologija. Koncept raznopismenosti osim čitateljske, uključuje i računalnu, medijsku i informacijsku pismenost, vizualnu i mnoge druge (Kordigel u Kuvač-Levačić, 2016: 3). Kvalitetno čitanje definira se kao: „Čitanje s razumijevanjem koje se postiže aktivnim, angažiranim čitanjem. Ono se ogleda u

ispravnom misaonom pristupu i samostalnoj primjeni strategija razumijevanja. Kvalitetno čitanje naziva se i aktivnim čitanjem, angažiranim čitanjem, čitanjem uz kritičko mišljenje, strateškim čitanjem i samoreguliranim čitanjem.“ (Kuvač-Levačić, 2016:5)

Sve veći naglasak stavlja se na odnos između čitateljeva neknjiževnog iskustva i razvoja čitateljskih kompetencija, strategija čitanja i sl. te samo istraživanje dječjeg čitanja i kompetencija vezanih izravno uz navedene procese. Kuvač-Levačić (2016) navodi kako, iako je poznata neurofizička aktivacija pri čitanju, na učenje čitanja znatno utječe različitost kultura, jezičnih krugova i pravopis jezika koji se uči čitati te kako se sve teže možemo oslanjati samo na općeprimjenjive podatke o razvoju čitateljske vještine. Pozivajući se na slovensku znanstvenicu Grossman, Kuvač-Levačić (2016) progovara o činjenici kako se čitanje već dugo proučava kao višeslojan proces, od početnog prepoznavanja grafičkih sastavnica slova abecede do međusobnih povezivanja riječi, oblikovanja razumljivog značenja i stvaranja tekstualnog svijeta. Također, ona navodi kako: „Razumijevanje automatiziranih procesa čitanja pretpostavlja složen splet teorija o jeziku i značenju, o odnosu između jezika i pojavnoga svijeta, o odnosu ljudi prema značenju i jeziku, i sl.“ (Kuvač-Levačić, 2016:3)

Pismenost pojedinca usko je vezano uz pojavu društva znanja, a društvo znanja danas bilježi dinamičnu izmjenu različitih medija prijenosa informacija.

3. KNJIŽNICE KAO POSREDNICE ZNANJA

Knjižnica svojom otvorenošću omogućava svakom djetetu i odraslom čovjeku pravo na slobodan i otvoren pristup informacijama bez obzira na razlike, čime se izravno utječe na promicanje same demokracije u društvu. Jelušić (2005) naglašava kako je pravo na knjižnicu svima jednako, ali su potrebe koje treba zadovoljiti različite. Time zapravo shvaćamo važnost istraživanja stvarnih želja i potreba korisnika i njihovih očekivanja u odnosu na izbor obavljanja knjižnične djelatnosti. Pravovaljano organizirani prostor knjižnice, statističko praćenje građe, aktivnosti, mjerenje djelotvornosti osoblja i sl. samo su neki od postupaka kojima se osiguravaju podaci koji su neophodni za planiranje i utvrđivanje pouzdanosti onoga što knjižnica nudi i može ponuditi u budućnosti. (IFLA, 2003)

3.1. Vrste knjižnica

Prema namjeni i sadržaju knjižničkog fonda vrste knjižnica su: nacionalna, narodna, školska, sveučilišna, visokoškolska, općeznanstvena te specijalna. Općine i gradovi dužni su osnovati narodnu knjižnicu kao javnu ustanovu, osim u slučaju kada djelatnost narodne knjižnice već ne obavlja koja sveučilišna ili općeznanstvena knjižnica na njihovu području, a školske, visokoškolske i sveučilišne knjižnice dužni su osnovati osnivači škola, visokih učilišta i znanstvenih instituta u sastavu tih ustanova.² „Narodna knjižnica je kulturna i odgojno obrazovna institucija koja svojim javnim djelovanjem osigurava uvjete u kojima će dijete uživati svoja prava. Više prostora i smisla u knjižnici djeca će pronaći za svoja prava na obrazovanje, korištenja slobodnog vremena, te igru i druženje. Narodna knjižnica je prirodno okruženje u kojem sva djeca pod istim uvjetima mogu doći do informacija, gdje mogu razvijati svoje potencijale i provoditi slobodno vrijeme na kvalitetan i kreativan način.“ (Barath, Sabljak, Matul, 1999:7)

3.2. Uloga i cilj knjižnica

Kroz osmišljen i stručan rad s djecom i mladima knjižnice može se značajno doprinijeti u razvoju informacijskih i čitateljskih potreba, ali i interesa i navika.

² NN. Zakon o knjižnicama, broj 105/97 i 5/98. URL: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1997_10_105_1616.html (2016-04-13)

Oslanjajući se i provodeći razna istraživanja, knjižnice se mogu prilagoditi specifičnim potrebama svakog korisnika. Knjižnice mogu promicati pismenost i čitanje samostalno ili u suradnji s drugim organizacijama. Kada smo napomenuli kako se krovnom drži informacijska pismenost, važno je napomenuti kako je i informacijsko opismenjavanje važan dio obrazovanja i jedna je od bitnih uloga knjižnica u okviru njihove informacijske službe i pedagoškoga rada.

Istraživanja u Hrvatskoj pokazala su kako su knjižnice u visokom postotku jedne od institucija u koje roditelji imaju povjerenje. Najčešći oblici rada s predškolskom djecom u knjižnicama su igraonice i radionice te posudba igračaka i druge knjižnične građe. Razlozi upisa djece predškolske djece u knjižnicu odnose se najviše na širok izbor koji knjižnica pruža i stručnost osoblja, dok nezadovoljstvo proizlazi najviše iz nedostatka organiziranih sadržaja za djecu - no i u tome se iskazuje činjenica kako i roditelji nisu u potpunosti upoznati s potencijalima dječje knjižnice. Anketnim se upitnikom u svibnju 2003 g. ispitalo 1900 roditelja i staratelja djece predškolskog uzrasta u projektu istraživanja čitateljskih navika i informacijskih potreba djece i mladih. Rezultati su pokazali kako 42,6 posto ispitanika posjeduje više od 30 knjiga u kućnoj biblioteci, ali da manje od polovice ispitanika doista pridaje posebnu pozornost čitanju. Učlanjenost u narodnoj knjižnici bilježi se većinom kod majki, dok tri četvrtine roditelja nije uopće učlanjeno u knjižnicu, a samim time što su roditelji obrazovaniji, češće su i učlanjeni u knjižnicu. Neki od temeljnih razloga su slabo poznavanje knjižničnih usluga, nepostojanje roditeljske navike ili nepostojanje same knjižnice u mjestu stanovanja. Zanimljivo je spomenuti kako se odabir slikovnice kod djece najčešće prepušta slučaju, a gotovo uopće se ne koristi savjet knjižničara. Korisnici knjižnica pokazali su kako barem donekle postoji svijest o važnosti čitanja i kako su knjižnice važan segment. Ovo istraživanje pruža podatke kojima se u budućnosti može raditi na poboljšanju, primjerice (Jelušić, 2005):

- knjižnica nije prepoznata kao podrška odgoju
- roditelji koji su učlanjeni u knjižnicu ne znaju što sve ona nudi
- potrebno je više poraditi na promicanju knjižničnih službi i usluga

3.3. Utjecaj narodne knjižnice na pismenost

Jelušić (2005) se osvrće na osviještenost Vlade Velike Britanije u pogledu promicanja čitanja na razini države. U tom smjeru prepoznate su narodne knjižnice kao mjesta koja imaju tradiciju i snagu u promicanju čitanja i to ne samo kao zadovoljstva, već i kao umijeća. Rezultati su uputili na zavidnu razinu aktivnosti knjižničara koji rade na aktivnom uključivanju ne samo čitatelja, nego i ne čitatelja i ne korisnika na korištenje i uživanju u knjizi.

Program Velike Britanije „Provjeravanje knjiga: vrijednost i utjecaj knjiga u javnim knjižnicama“ (Checking the Books: the value and impact of public library book reading) dao je jasni pregled vrijednosti i utjecaja narodnih knjižnica na osiguravanje dostupnosti literature i promicanja čitanja. Rezultati su ponajviše poslužili knjižničarima. Neki od ciljeva samog istraživanja bili su (Jelušić, 2005:80):

- A. istražiti i identificirati ulogu knjižnice u razvoju i promicanju čitanja
- B. omogućiti svakom pojedincu značajno čitateljsko iskustvo kroz različite aktivnosti
- C. prikazati korisnost veće dostupnosti literature
- D. prikupiti podatke koji će pomoći nadležnima u donošenju odluka vezanih uz čitanje i obrazovanje

Istraživanje o kvalitativnom utjecaju narodnih knjižnica na čitalački razvoj djeteta (A Place for Children: the qualitative impact of public libraries on children's reading) pretpostavilo je kako su knjižnične usluge za djecu i mlade glavni adut i ključ za potporu i razvoj čitateljskih sposobnosti djece, a da su razvoj čitalačkih i čitateljskih sposobnosti ključni za uspješan razvoj djeteta. Knjižnica se u rezultatima pokazala važnom u razvoju navedenih sposobnosti zato jer je ona otvorena, socijalno aktivna, dostupna djeci bez obzira na godine, zdravlje, socijalno podrijetlo, spol, rasu i bilo koje druge značajke. Ona kao ustanova podržava cjeloživotno učenje i aktivno uključivanje u širu društvenu zajednicu. Knjižnica se pokazala prema djeci otvorenom i prijateljski nastrojenom, posvećujući jednaku pažnju svojoj djeci, podižući pritom razinu kvalitete djetetova života, dok odraslima uspješno nudi modele u kojima oni s djecom mogu zajednički mogu podijeliti radost čitanja. (Jelušić, 2005:80)

3.4. Odnos školske i narodne knjižnice

Prema Standardu za školske knjižnice³, one se definiraju kao: „Informacijsko, medijsko, komunikacijsko i kulturno središte škole. Sadržaj školske knjižnice čini organizirana zbirka knjižne i neknjižne građe koja, uz mogućnost pristupa elektroničkim izvorima informacija i stručni rad knjižničnog osoblja, služi zadovoljavanju informacijskih, obrazovnih, stručnih i kulturnih potreba korisnika. Program školske knjižnica sastavni je dio školskog kurikula i uključen je u nastavni proces i učenje. Prema toj definiciji djelatnost takve knjižnica nije samo odgojno-obrazovna, već i stručna i kulturno-javna. Kao i narodna knjižnica, ona može poticanje stvaranja međunarodne suradnje, kao i suradnje nacionalnih institucija, no njezina se domena djelovanja odnosi isključivo na djecu koja pohađaju školu. Standard za knjižnice navodi kako i rad s učenicima u okviru školske knjižnice obuhvaća između ostalog i:

- organizirano i sustavno upućivanje i poučavanje učenika o radu i korištenju školske knjižnice
- razvoju čitalačkih sposobnosti te stvaranju čitateljskih navika
- poučavanje učenika informacijskoj pismenosti i sl.

Ovaj dio koji je opisan standardom jasno upućuje na to kako se dio zadaća podudara s onim predviđenim za narodne knjižnice, čime je važno napomenuti kako se školske knjižnice u tom smislu nadovezuju na narodne i ne znače nužni višak, nego širenje opsega mogućnosti.

Zovko (2009: 44) napominje kako je: „Sasvim izvjesno da ulogu školske knjižnice treba procijeniti u sklopu vizije suvremene škole, koja se najčešće određuje ciljevima koje želi ostvariti. Pođimo najprije od spoznaje da se znanje ne može predati učenicima, već da ga oni stječu aktivnim radom na izvorima znanja.“ S obzirom da je školska knjižnica uz narodnu integrirani dio sustava knjižnica nužna je njezina uključenost u komunikacijsku, računalnu, informacijsku i ljudsku mrežu. Prema tome, Zovko (2009:44) izdvaja nužnu:

³ NN. Zakon o knjižnicama. Standard za školske knjižnice, br. 105/97, 5/98, 104/00 i 69/0. URL: <http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/01/Standard-za-%C5%A1kolske-knji%C5%BEnice.pdf> (2016-04-12)

- dostupnost podataka o svojoj knjižničnoj građi svim korisnicima
- pristup svim relevantnim informacijama
- njegovanje specifičnih odgojno-obrazovnih i komunikacijskih potreba učenika i učitelja na nacionalnoj, zavičajnoj, lokalnoj i osobnoj razini

Kao i u narodnim knjižnicama knjižničar predstavlja partnera učenicima u poticanju i poboljšavanju procesa učenja primjenom načela interdisciplinarnosti i multimedijalnosti. Od knjižničara se očekuje profesionalni pristup u komunikaciji i radu, sposobnost razumijevanja korisničkih potreba, dok sami segmenti rada školske knjižnice mogu biti podijeljeni prema učenicima, učiteljima ili stručnim suradnicima.

Prema odnosu narodne i školske knjižnice možemo uočiti razliku u korisnicima knjižnice, gdje školske knjižnice postaju „domaće tlo“ u trenutku kada dijete postane učenik te škole, dok narodna knjižnica potiče razvoj čitalačke pismenosti od najranije dječje dobi i nastoji uči u domove preko roditelja. Ipak, u navedenim razlikama trebamo govoriti o partnerima u zajednici, a ne segmentirati knjižnice prema njihovoj primarnoj namjeni.

4. DJEČJE KNJIŽNICE I RAZVOJ ČITALAČKE PISMENOSTI

Čitateljski ukus razvija se od najranije dobi, i to s obzirom na činjenicu koliko je čitatelj usmjeren na sam čin čitanja. Čitateljsko okruženje započinje u samoj obitelji, gdje dijete može steći naviku čitanja i potrebu za knjigom iskazati na prirodan način. Dječje knjižnice imaju upravo savjetodavnu ulogu i ulogu usmjerivača svih vrsta čitatelja koji će tu kulturu prenijeti i u svoje domove. Dječja knjižnica i njezin stručni kadar moraju raditi na stvaranju poticajnog okruženja za čitanje. Primarna je uloga dječjih knjižnica razvoj i promocija čitalačke pismenosti gdje ona svojim prostorom i programom nudi podršku roditeljima.

4.1. Ciljevi i zadaće dječje knjižnice

Dječje knjižnice imaju značajnu ulogu u razvoju pismenosti i to ponajprije čitalačke pismenosti jer one djeluju kao prostorno pogodna mreža za provođenje programa i upoznavanja korisnika, osoblja i roditelja s dostupnim materijalima, mogućnostima korištenja usluga i programa, akcija i kampanja u promociji čitanja i pismenosti. Narodne knjižnice imaju odgovornost promicanja knjiga i druge građe za djecu i to kroz posebne događaje (pr. pričanje priča, aktivnosti vezane uz knjižnične službe i izvore). Konvencijom o pravima djeteta UN-a daje se za pravo djeci slobodan pristup informacijama, a time i narodnoj knjižnici, čiji je pristup nemoguć bez roditelja ili odgojitelja. Ciklusi predavanja za roditelje, besplatno članstvo za bebe, igraonice i pričaonice, samo su neki od prilagođenih oblika kojima knjižnice nastoje približiti svoje usluge odraslima, a potom i djeci putem njih. Ciljna skupina knjižničnih usluga narodne knjižnice su djeca do tri godine, roditelji i drugi članovi obitelji, zakonski skrbnici, odgojitelji, zdravstveni djelatnici i drugi odrasli koji rade s djecom, knjigama i medijima. Školske knjižnice ciljaju svoje usluge primarno na učenike škole te stručni kadar škole. (Čunović, 2016) Dječje su knjižnice, individualno ili grupno namijenjene:

- dojenčadi i maloj djeci
- djeci predškolske dobi
- djeci školske dobi do trinaeste godine
- skupinama djece s posebnim potrebama

- roditeljima i drugim članovima obitelji
- odgojiteljima i učiteljima
- drugim odraslim osobama koje rade s djecom knjigama i medijima

Glavni ciljevi dječjih knjižnica jesu: osigurati pravo djetetu na informaciju; funkcionalnu, vizualnu, digitalnu i medijsku pismenost; kulturni razvoj; razvoj vještina i navika čitanja; cjeloživotno učenje; kreativne programe u slobodno vrijeme. Uz to, dječje knjižnice svakome djetetu trebaju omogućiti slobodan pristup svim izvorima i medijima, organizirati različite aktivnosti za djecu, odgojitelje, roditelje i učitelje, omogućiti obiteljima sudjelovanje u životu zajednice, osnaživati djecu i zagovarati njihovu slobodu i sigurnost, ohrabrivati djecu da postanu samopouzdana i sposobni ljudi te se zalagati za mir u svijetu.

Kada govorimo o samom odnosu ciljeva i zadaća školske i narodne dječje knjižnice, možemo se osvrnuti na UNESCO-v Manifest za školske knjižnice koji kaže kako: „Školska knjižnica surađuje s ostalim knjižnicama na lokalnoj, regionalnoj i državnoj razini i sastavni je dio informacijske mreže. (...) Njezin je cilj poticati suradnju s nastavnicima, upravom škole, administrativnim osobljem, roditeljima, ostalim knjižničarima i informacijskim stručnjacima, te lokalnim i društvenim skupinama.“ (u Stričević, 2010: 25). Prema navedenom Standardu za knjižnice⁴ jasno se ističe kako: „Kulturna i javna djelatnost školske knjižnice obuhvaća i suradnju s kulturnim ustanovama koje organiziraju rad s djecom i mladeži u slobodno vrijeme (amaterska kazališta, pjevački zborovi, narodne knjižnice i dr.)“. Prema tome je jasan zaključak koji donose IFLA-ine i UNESCO-ve smjernice za razvoj službi i usluga narodnih knjižnica koje tvrde da: „Odnos narodne knjižnice sa školskom je jedna od najvažnijih veza na institucionalnoj razini zbog uloge knjižnica u cjeloživotnom učenju, promicanju čitanja i pismenosti i obrazovanju učenika. Djeca odlaze iz škole i školske knjižnice, a moraju učiti tijekom cijeloga života.“ (u Stričević, 2010:27). Između ostalog, navodi se kako se za navedeno partnerstvo očekuje kroz različite oblike suradnje kao što su: posjeti školske djece narodnoj knjižnici, filmske projekcije, sat lektire u narodnoj knjižnici, zajednički

⁴ NN. Zakon o knjižnicama. Standard za školske knjižnice, br. 105/97, 5/98, 104/00 i 69/0. URL: <http://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/01/Standard-za-%C5%A1kolske-knji%C5%BEnice.pdf> (2016-04-12)

projekti i sl., a koji su dogovoreni na samom početku školske godine. Takva suradnja za učitelje bi značila (Stričević, 2010):

- uspostavljanje dobrih odnosa
- korist od umrežavanja
- doprinos društvenoj dinamici nastave

Dok za same knjižničare:

- marketing knjižnice
- bolji status u školi
- knjižnica kao mjesto poticanja suradnje u školi

Razlozi nesuradnje bi mogli biti neki od navedenih:

- fizička udaljenost
- nedostatak financijskih sredstava
- nerazumijevanje okoline i uprave
- izostanak potpore nadređenih
- nedovoljna motiviranost knjižničara
- nespremnost na promjene i sl.

4.2. Izazovi tehnološkog napretka u razvoju dječjih knjižnica

Postavlja se pitanje u kojoj su mjeri interaktivni narativi novih medija uopće tekstovi i ako jesu, u kojoj mjeri se mogu poistovjetiti s fizičkom pojavom knjige u knjižnicama? Kako društveni mediji uklanjaju barijere privatnog i javnog “ja”, čudesna iskustva interneta lako mogu prijeći u nekontroliranu opasnost. Na način čitanja i na samog čitatelja značajno utječu nove tehnologije. Digitalni okoliš daje za prednost simultanoj obradi mozaičkih informacija, a tempo i tok obrade postaju sve zahtjevniji. Online pismenost s jedne strane daje za pravo da svi budu autori, no s druge strane dovodi u pitanje autoritet samog teksta koji je s knjigom neusporediv. Time se opet vraćamo na činjenicu kako uznapredovala tehnologija teško može pobijediti nad razgovorom licem u lice, a time i zamijeniti samu pisanu riječ knjiga. Kako se danas susrećemo s potrebom

usmjeravanja djece u mnoštvu (često razbacanih) informacija, digitalno okruženje koje pružaju knjižnice nužno treba biti usklađeno s tehnološkim razvojem jer one postaju resurs ne samo za tradicionalne, već i za ostvarenje suvremenih obrazovnih ciljeva. Upravo promjene u informacijskom okruženju dovode i do nove pismenosti – pismenost 21. stoljeća.

Kroz znanstveni, tehnološki te informacijsko-komunikacijski razvoj došlo je do pojave i razvoja različitih vrsta pismenosti kojima bi pojedinca trebao ovladati ukoliko želi ravnopravno sudjelovati u današnjem društvu. Rezultati istraživanja u Velikoj Britaniji (Information Behaviour of the Researcher of the Future, 2008. u Jelušić, 2005) pokazali su kako današnja “Google” generacija nije značajno unaprijedila traženu informacijsku pismenost te kako je uspješnost čitanja digitalno oblikovanog teksta na niskoj razini. Milički i Sudarević (2016) postavljaju logično nametnuto pitanje današnjice, a to je treba li nam nova pismenost. One navode kako se na temelju iskustva iz hrvatskih školskih knjižnica pokazalo da učenici i dalje radije biraju tiskanu knjigu spram elektroničke inačice. Anketni uzorak od 2415 učenika šestih razreda iz cijele Hrvatske ispitan je o iskustvima čitanja dva djela koja su dostupna i u elektroničkom obliku, i to „Povjestice“ Augusta Šenoae i „Priče iz davnine“ Ivane Brlić-Mažuranić. Podaci su pokazali kako 96 posto učenika čita lektiru, 60 posto voli čitati, a 90 posto čin čitanja smatra važnim. Značajan je podatak kako čak 62 posto učenika radije bira tiskanu inačicu, a čak 73 posto učenika nije uopće ikad čitalo e-knjigu. U samoj obradi prednosti i nedostataka upotrebe ovakvog oblika lektire uočeno je kako se stajalište o elektroničkoj literaturi, unatoč značajnom tehnološkom razvoju, nije bitno promijenio kroz godine. nepoznavanje novog medija izraženo je kroz shvaćanje ovakvog oblika literature i tehnologije uopće kao izvora zabave i razonode, bez prevelike obrazovne svrhe što upozorava na važnu ulogu knjižnica u medijskom opismenjavanju učenika. Iako je pohvalno što učenici i dalje polažu puno povjerenje u tiskane izvore, svakidašnjica nalaže upotrebu različitih medija, koje se pritom nude učenicima u slobodnom odabiru.

4.3. Razvoj interesa prema čitanju

Motivacijski aspekt čitanja podrazumijeva „vrijednost čitanja kao korisne aktivnosti, pozitivna očekivanja od čitanja, ciljne orijentacije usmjerene na ovladavanje zadataka čitanja, interes za čitanje koji je razvijeniji ukoliko je intrinzično internaliziran, odnosno

pobuđen unutarnjom željom ili potrebom, pozitivnu sliku o sebi kao o čitatelju, smanjeni osjećaj anksioznosti prilikom čitanja te osjećaj samoeфикаsnosti ili samodjelotvornosti u svladavanju zadataka čitanja.“ (IFLA, 2007) Čudina-Obradović (2014) naglašava kako se dobri i loši čitači razlikuju prema količini i adekvatnosti određene strategije kojima pristupaju tekstu. Naime, „dobri“ čitači, za razliku od „loših“, kontinuirano nadgledaju i vrednuju odabranu strategiju te ju mijenjaju ukoliko ona nije adekvatna. Upravo zato, metoda modeliranja i demonstracije kako učitelja, roditelja ili kojeg drugog eksperta može „lošeg“ čitača približiti knjizi i potaknuti interes za čitanjem. Užitek za čitanjem javlja se tek kada učenici ovladaju samoregulacijom, koja se paralelno razvija sa samom motivacijom. Stričević (2009:42) navodi kako: „Čitanje radi dobivanja informacija utječe na motivaciju za čitanje radi zabave, a čitanje radi zabave (stečeno u ranoj dobi) pozitivno utječe na akademske vještine.“

Pad zanimanja za čitanjem te drugačiji načini čitanja u digitalnom okruženju zahtijevaju da se društvo sustavno i strateški bavi pitanjima kulture čitanja. Inicijativa za osnivanje međusektorskog tijela za poticanje čitanja u Republici Hrvatskoj pokrenuta je krajem 2012. godine, a 2014. osnovano je Povjerenstvo za izradu Nacionalne strategije poticanja čitanja. Budući da se sklonost čitanju i predčitačke vještine razvijaju od najranije dobi, velika je pozornost posvećena najmlađima i mladim (budućim) čitateljima, čitanju djeci i dječjem čitanju. (Zrnčić, 2016)

4.3.1. Uloga roditelja

Roditelji su ciljana skupina korisnika knjižnice koji trebaju savjet, model i pristup čitateljskim materijalima kako bi oni to mogli prenijeti na svoju djecu. Čunović (2016:27) naglašava kako su: „Uz odgojitelje, roditelji su u najboljem položaju da potiču dijete i njegovu radoznalost prema čitanju, jer provode najviše vremena s djetetom.“

Uključenost roditelja i uspješnost opismenjavanja (Parental involvement and literacy achievement) program je Vlade Velike Britanije kojim se nastoji obiteljski kontekst i obiteljska pismenost naglasiti ključnima pri odgoju čitatelja. Čitanje i upoznavanje s knjigom počinje kod kuće, što govori o važnosti roditeljske aktivnosti u razvijanju navedenih osobina. Neki od bitnih zaključaka programa su (Jelušić, 2005:79):

- A. mnogi indikatori upućuju na tvrdnju kako roditelji mogu pozitivno utjecati na pismenost djeteta iako je samo vrednovanje takvog učinka iznimno teško za provesti
- B. rana intervencija roditelja važna je u smislu uvođenja djeteta u svijet knjige, knjižnice i posjedovanja knjižnog fonda i prije samog polaska u školu
- C. otpor roditelja prema čitanju proizlazi i iz činjenice kako i oni sami imaju problem s čitanjem, bilo zbog nepoznavanja jezika ili nekog drugog razloga
- D. djeca koja su slabi čitatelji ili koji tek uče čitati imaju velike koristi od slušanja roditelja kako im čitaju

Čudina-Obradović (2003) naglašava kako je za poticanje čitanja važna kvalitetna okolina koja omogućuje djetetu doživljaj zanimljivosti, ljepote i smiješnoga u pisanom tekstu. Ona naglašava kako: „O tome jesu li roditelji i odgojitelji osigurali takvo okruženje ovisit će djetetova uspješnost u početnom čitanju, njegova vještina čitanja u odrasloj dobi te koliko će mu čitanje tijekom cijelog života biti izvor znanja i užitka.“ (Čudina-Obradović, 2003:78)

U slovenskom istraživanju L. Knaflič (u Jelušić, 2005) izvještava kako naobrazba roditelja značajno utječe na razinu pismenosti njihove djece, a isto tako se odražava i na postojanje određenih navika u provođenju slobodnog vremena. Roditelji se razlikuju upravo po tome u kojoj mjeri posvećuju vrijeme čitanju djeci i koliko su spremni posvetiti određeno vrijeme tome - jer posjedovati knjigu nije isto što i čitati knjigu.

4.3.2. Uloga stručnog kadra

Kako bi knjižnice ciljano mogle pristupiti svakom pojedinom korisniku, one trebaju koristiti rezultate istraživanja i same istražiti knjižnice. Kompetencije informacijske pismenosti proteklih su desetljeća činili pretraživanje, vrednovanje i korištenje informacija dok danas pretraživanje ustupa mjesto vrednovanju kao ključnoj aktivnošću. Takva promjena potaknuta je promijenjenom informacijskom okolinom u kojoj informacije stvaraju svi, a nerijetko su rezultat kolektivnog djelovanja i suradnje što uzrokuje poteškoće u utvrđivanju autorstva i točnosti informacija. Kampanja „ČITAJ MI! Čitajmo im od najranije dobi“, koju provodi Hrvatsko knjižničarsko društvo prvi je takav projekt koji je usmjeren na najmlađe. „Dječji knjižničari znaju važnost njegovanja rane

pismenosti, načine na koje se može čitati djetetu te znaju prepoznati , odabrati i preporučiti kvalitetne knjige za djecu i roditelje.“ (Čunović, 2016:25)

Studija „Spremni na čitanje: izgrađujući vještine ranom brigom i obrazovanjem“ (Ready to Read: building skills through early care and education) upozorava na važnost predškolskih programa za razvoj čitalačkih sposobnosti jer je utvrđeno kako oni mogu pridonijeti prevenciji poteškoća u čitanju. Britansko je istraživanje pokazalo kako je jedna od najvažnijih karika u lancu pismenosti dobar učitelj (Jelušić, 2005:81).

Knjižničari uz učitelje, roditelje i odgojitelje trebaju stvarati situacije koje će pomoći djetetu otkrivati načela, razvijati stavove, usustaviti vrijednosti i naučiti učiti. Prema IFLA-inim smjernicama (IFLA, 2003) poželjne osobine knjižničnog osoblja su:

- a. entuzijazam
- b. dobre komunikacijske vještine, sposobnost suradnje s pojedincima i timskog rada te sposobnost rješavanja problem
- c. sposobnost povezivanja i suradnje
- d. poduzetnost, prilagodljivost i otvorenost za novine
- e. sposobnost analiziranja korisničkih potreba, planiranja, rukovođenja i procjenjivanja usluga i programa
- f. želja za usvajanjem novih vještina i profesionalnim razvojem

5. ZAKLJUČAK

Knjižnice imaju važnu ulogu u promicanju i oblikovanju pismenosti svakog čovjeka. Važno je napomenuti kako one čine nerazdvojan dio odgoja i obrazovanja djece od najranije dobi, a s obzirom na svrhu i namjenu svake od vrsta knjižnica propisanih Zakonom, nastoje se uključiti u svakodnevno ljudsko djelovanje. Dostupnost knjižnice i uključenost svakog čovjeka u njezin razvoj pridonosi ostvarivanju njezine primarne funkcije. Knjižnica u skladu s definiranom namjenom mora funkcionirati i održavati kvalitetne odnose s djecom, roditeljima i širom društvenom zajednicom, unutar koje se kriju potencijalni čitatelji. Analizom istraživanja knjižnica na području Velike Britanije, može se s velikom sigurnošću zaključiti, a i potkrijepiti drugim nalazima, kako je knjižnica otvorena, socijalno aktivna, dostupna djeci i to bez obzira na godine, zdravlje, socijalno podrijetlo, spol, rasu i bilo koje druge značajke i kako ona čini ključan dio u razvoju čitanja, a kasnije i čitalačke i bilo koje druge (nove) pismenosti.

Pismenost općenito podrazumijeva kontinuirano učenje, odnosno, prema UNESCO-voj (2004:14) definiciji vještinu prepoznavanja, razumijevanja, interpretiranja, stvaranja, prenošenja, vrednovanja i korištenja tiskanih i pisanih materijala u različitim kontekstima. Kako je naglasak ovog rada težio na odnosu školske i narodne knjižnice i ulozi dječjih školskih knjižnica u razvoju čitalačke pismenosti, značajno je pridodati kako je kroz promatrane nalaze potvrđena korelacija značajnog razvoja pismenosti u okviru knjižnica, ponajprije narodnih. Čunović (2016:25) navodi kako: „Dječji knjižničari znaju važnost njegovanja rane pismenosti, načine na koje se može čitati djetetu te znaju prepoznati, odabrati i preporučiti kvalitetne knjige za djecu i roditelje.“ U tom odnosu razlikujemo različite vrste pismenosti, vrste i tipove čitatelja i čitanja, a sve veći prodor digitalne tehnologije govori o nužnom proaktivnom djelovanju knjižnica kao najpoznatijih „tradicionalnih“ pružatelja informacija. U tom odnosu nisu važni samo ljudi i okolina, već i samomotivacijski aspekt koji bi knjižnica trebala potaknuti kod svojih članova. Stričević (2009:42) navodi kako: „Čitanje radi dobivanja informacija utječe na motivaciju za čitanje radi zabave, a čitanje radi zabave (stečeno u ranoj dobi) pozitivno utječe na akademske vještine.“

Spomenut ćemo ukratko i kako školske knjižnice u svom djelovanju čine užu krug od narodnih knjižnica, no ne trebamo umanjiti time njihovu važnost ili pak tvditi kako je njihova uloga minimalna ili čak nepotrebna. Naprotiv, postoje prostori u kojima narodna knjižnica nije dostupna, čime školska knjižnica prilikom polaska djece u školu treba postati centar relevantnih izvora informacija i mjesto dostupno svima – bez obzira na spolne, rasne, vjerske ili bilo koje druge moguće razlike.

Uloga je dječje knjižnice u razvoju čitalačke pismenosti velika jer ona djeluje kao prostorno pogodna mreža za provođenje programa i upoznavanja korisnika, osoblja i roditelja s dostupnim materijalima, mogućnostima korištenja usluga i programa, akcija i kampanja u promociji čitanja i pismenosti. Narodne knjižnice u tim zadanim ciljevima imaju odgovornost promicanja knjiga i druge građe za djecu i to kroz posebne događaje (pr. pričanje priča, aktivnosti vezane uz knjižnične službe i izvore), dok školske knjižnice istu tu ulogu sužavaju na obrazovanje stručnog kadra škole i pružanja lektirnih i sličnih sadržaja primjerenih školskom okruženju. Intervencija knjižnica u razvoj rane pismenosti i provođenju predčitačkih aktivnosti je nužna, a kako bi one ciljano mogle pristupiti svakom pojedinom korisniku trebaju koristiti rezultate istraživanja i same istražiti knjižnice.

LITERATURA

1. Barath, A., Sabljak, Lj., Matul, D. (1999). *Korak po korak do prava djeteta: priručnik za kreativne susrete s djecom u radionicama dječjeg odjela narodne knjižnice*. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
2. Bežen, A. (2016). Metodčki pristup čitanju. *Zrno – časopis za obitelj, vrtić i školu*, br. 118-119 (144-145). str. 10-14.
3. Biglbauer, S. (2013). *Djelovanje dječje knjižnice u razvoju čitatelja* (diplomski rad)
4. Čudina-Obradović, M. (2003). *Igrom do čitanja: igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja*. Zagreb: Školska knjiga.
5. Čudina-Obradović, M. (2014). *Psihologija čitanja od motivacije do razumijevanja*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
6. Čunović, K. (2016). Nacionalna kampanja „ČITAJ MI!“ i promicanje čitanja naglas djeci od najranije dobi. *Zrno – časopis za obitelj, vrtić i školu*, br. 118-119 (144-145). str. 25-27.
7. Farmer, L., Stričević, I. (2012). *Primjena istraživanja u promicanju pismenosti i čitanja u knjižnicama: smjernice za knjižničare*. URL: <http://www.hkdrustvo.hr/hr/izdanja/kategorija/elektronicka> (2016-04-15)
8. IFLA. (2003). Sekcija knjižnica za djecu i mladež. Smjernice za knjižničare. URL: www.ifla.org/files/.../guidelines-for-childrens-libraries-services-hr.pdf (2016-04-16)
9. IFLA. (2007). Developing Cultures of Literacy :an International Research Project. Preliminary Report Summer. URL: <http://www.archive.ifla.org/VII/s33/project/DevelopingCulturesLiteracyRep.pdf> (2016-04-16)
10. Jelušić, S. (2005). Dječja knjižnica u razvijanju čitateljske kulture u obitelji. Priopćenje o projektu istraživanje čitateljskih interesa i informacijskih potreba djece i mladih. *Život i škola*, br. 14 (2/2005). str. 77-91.
11. Kuvač-Levačić, K. (2016). Čitanje, vrste čitanja i čitatelja i koncept pismenosti 21. stoljeća. *Zrno – časopis za obitelj, vrtić i školu*, br. 118-119 (144-145). str. 3-5.

12. Milički, J. i Sudarević, A. (2016). E-knjiga (nije) na zaslonima Google generacije. *Zrno – časopis za obitelj, vrtić i školu*, br. 118-119 (144-145). str. 17-19.
13. Nikčević-Milković, A. (2016). Psihološka perspektiva motivacije za čitanje. *Zrno – časopis za obitelj, vrtić i školu*, br. 118-119 (144-145). str. 8-9.
14. PISA. (2009). *Čitalačke kompetencije za život*. Zagreb: Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja.
15. Plevnik, D. (2016). Nove tehnologije ne mijenjaju samo načine čitanja, nego i čitatelja. *Zrno – časopis za obitelj, vrtić i školu*, br. 118-119 (144-145). str. 15-16.
16. Stričević, I. (2009). Čitanje u kontekstu školskih i narodnih knjižnica: uloga knjižnica u poticanju funkcionalnog čitanja i čitanja iz užitka. U R. Javor (ur.), *Čitanje-obveza ili užitak* (41-49). Zagreb: KGZ.
17. Stričević, I. (2010). *Dječje i školske knjižnice: Od suradnje do partnerstva*. Stručni skup Zajedno na dobrobit naših korisnika: suradnja dječjih i školskih knjižnica. Zagreb: KGZ – Knjižnica Medveščak.
18. Rončević Zubković, B. (2011). Vještina čitanja u ranoj adolescenciji : profili učenika. *Društvena istraživanja* br. 1, god. 20. str. 189-210.
19. UNESCO. (2004). The plurality of literacy and its implications for policies and programmes. Haag: UNESCO, URL: <http://www.unesdoc.unesco.org/images/0013/001362/136246e.pdf> (2016-04-10)
20. Zovko, M. (2009). Školska knjižnica u novom tisućljeću. *Senj. zb.*, br. 36. str. 43-50.